

tandó *tanítási gyakorlatot* is hozott be. Ekként az előbbi tantervek hibái nagyrészt megszűntek. Megtartatott a kor követelményének kifolyásaként kitűzött magasabb tanczél, a növendékek túlterhelése nélkül; rendszeresítették a *tanítási gyakorlatok*.

A gyakori tantervváltozás azonban a tantervkészítő bizalmát is meggingatta; ennek tudható be, hogy az 1882. tanterv czimlapján e megjegyzés olvasható: «Ezen *ideiglenes* tanterv a legközelebbi iskolai évben életbe léptetendő s négy év mulva, a szerzett tapasztalatok alapján, esetleg kiigazítandó».

(Folytatása köv.)

DEZSŐ LAJOS.

A KÖZÉPISKOLAI NAGY ÜNNEP PÁRISBAN.

A párisi középiskolák tanévüket két ünneppel, két díjosztással zárják be; minden intézet a maga körében koszorúz, jutalmaz és dicsér, majd pedig a Seine és Seine-et-Oise területén levő valamennyi középiskola képviselői közös nagy ünneplésre gyűlnek egybe. Ez ünnep idegenszerű varázsszal ejti foglyúl a külföldi vendég figyelmét és képzeletét, előkelősége és részben bizarrsága eléggé nevezetes emléket hagy a szemlélő lelkében.

Mintha vándorsziklaként tévedt volna e hagyomány e modern hagyomány a modern tanügyi intézmények közé, oly számos pontot nyújt a bírálatnak; de mindamellert nemcsak hatásos mozzanatokban fölötte gazdag, hanem elég sok megbecsülni, értékesíteni és meghonosítani valót is tár fel.

Figyelmet gerjesztendő ez intézmény iránt, talán legezélszerűbb azt konkrét megnyilatkozásában megeleveníteni és úgy fűzni hozzá bizonyos ítéletet.

A múlt tanévben július 30-ára, pontban déli 12 órára tűzték ki az ünnepséget, mely az új Sorbonne nagy Amphithéâtrejében folyik le. Az Amphithéâtre név szószerint illik e teremre, mely legjobban úgy szemléltethető mint színpad és nézőtér. A szem nem ér reá a terembei képeken és szobrokon megnyugodni, mert az alakulóban levő elevenebb mozgalmassabb kép folyvást foglalkoztatja. Az első és második emeletet gyorsabban meríti ki, egy néhány perc alatt megtelnek a páholyok és a tribune-ök; azontúl még csak az elsőnek hírében álló gárdazenekar kiemelkedő alakjai vonzzák a földszintről eltévedt pillantásainkat. Az igazi élet és a festői változatosság ott lent van. A nézőtér földszintjén helyezkedik el a számos szereplő és a még számosabb statista, a színpadnak megfelelő helyén a díszvendégek és díjkiosztók. Ezek, könnyen sejt-

hetni, legkésőbbben érkeztek, miután az amphitheatrum már jóformán megtelt. Legelőbb az ifjúság vonult föl. A Louis-Le-Grand, Henri IV., Charlemagne, Condorcet, Saint-Louis, Janson de Saily, Buffon, Voltaire, Carnot, Michelet, Lakanal és Hoche-ról elnevezett állami középiskolák (lycées), valamint a Rollin, Stanislas, Chaptal nevű városi iskolák (collèges) küldték a növendéksereget, mely intézetek szerinti csoportokban volt elhelyezve; a vezető tanároknak külön, az igazgatóknak szintén külön helyük volt kijelölve. Legtarkább képet a facultások professorainak fölvonulása mutatott; az ünnepi costume feltüntette, hogy mely szakhoz tartozik viselője és mily fokot ért el egyetemen tett vizsgáival. Rózsaszínű professori talárban lépkedtek az orvosok, feketében a pharmaceuták kisebb csoportja; a «lettres»: az irodalom, a történet és a bölcsészet kutatói sárga ünneplőben, a jog tudósai vörösben jelentek meg. A szaktudományok ezen főiskolai képviselői a földszinti félkörnek első padjait töltötték be; facultások szerint külön-külön csoportot alkotva. De a szakon belül is a symbolizált gradus is szemlélhetővé vált. Minden tudósköntösről a váll táján igen csinos hasonló színű szalag csüngött le, melynek végét rojt díszítette; e rojtnak a bősége, már a mint egy mezőt, kettőt vagy hármat foglalt el, tüntette föl viselőjének a gradusát; egyszerű tagozódás a licencié-t, kétszeres az agrégé-t, háromszoros a docteur-t jelezvén. Így lett nyilvánvalóvá a hierarchia a collège déákjától a tanáron, igazgatón át a Sorbonne doyen-jéig. De itt a fokozat nem szűnt meg. Hátramarad még az amphithéatre-nek színpadszerűleg kimagasló, díszlő része. Ezt a közoktatásügyi felső tanács (conseil supérieur de l'instruction publique) tagjai, a közélet, a politika, a hadügy és a tengerészet előkelőségei, az irodalom és művészet nevesei foglalták el. Az elnöklés tisztjét Rambaud (közoktatásügyi miniszter) látta el.

Délben az ünnep programszerűleg megindult két fölolvastott beszéddel, mely terjedelem és átgondoltság tekintetében nagynak mondható. Az első szónok Paul Dèsjardins, a Lycée Michelet professora, az egyesítő nevelés (L'éducation qui unifie) czímén a független, világi nevelő rendszer beváló érdemességét méltatta, némi diadalmaskodással az 1886-ban eltörölt clericalis nevelés fölött. Ez egyébként egyik kedvelt tárgya a francia politikailag pädagogiai szónoklatnak és nagyjában elég biztos eszköz lelkesedés vagy legalább tetszés keltésére. — A második szónok, Rambaud miniszter, bár gondolkodásában közel áll Dèsjardinhoz, állásánál fogva mértéktartóbb és a francia közművelődés multjába való hatolásánál fogva méltányosabb.

A szónoklatok befejeztével kihirdették a vidéki nagy verseny díjait. Ezt követte a tárgysorozat azon pontja, melyet az ünnep évenkénti vendégei is legnagyobb türelmetlenséggel várnak és mely az egyszeri

nézőt is pillanatnyilag erősen megkapja : a felsorolt lycée-k és collége-ek díjainak kiosztása.

A versenyre az említett intézetek osztályonként bizonyos számú legkiválóbb tanulót küldenek ki. A verseny csak írásbeliekre vonatkozik és az a meggyőződés, ideális igazsággal folyik, a mennyiben a döntést nem bízzák oly bírakra, kikre valamely pályázó sikere fényt vethetne ; a pályabírák nem is ismerik a versenyzők írását.

A legderekből dolgozatok jutalmazására gazdag eszközökkel és változatos módokkal rendelkeznek. Van néhány, aránylag nagyon kevés «prix d'honneur», kitüntető jutalom. Minden dolgozat részére ki van tűzve egy első és egy második díj. Ezeket rendszeren az iskolafentartó (állam vagy város) adományozza, de elég gyakran társulatok is, mint pl. az Association scientifique de France, az Association pour l'avancement des sciences, a Société de géographie, az Association pour l'encouragement des études grecques en France, Société de l'histoire de France, a Société d'encouragement pour la propagation des livres d'art. Egyesek alapítványaként csak egy díjat osztottak ki : azt, melyet Nisard emlékére Mme Romberg Nisard létesített. Esetről esetre való jutalom is fordúl elő, ezúttal csak a köztársasági elnök adományozott egyet : egy díszjutalmat. A díszjutalom, valamint az első és a második díj nagyjából könyvadományból áll ; a szépen megválogatott és gyönyörűen kiállított könyvek azon tanszaktól valók, melyen a pályázó koszorúra érdemesnek bizonyult. Ezen koszorún ne tessék «tropicus» növényt, azaz stýlusvirágot érteni, mert a díszjutalomnak, az első és második díj nyerteseinek homlokára valóságos zöld koszorút szorítanak. Még pedig, úgy látszik, hogy valamennyi iskola le a kisedővíg a maga körében koszorúz. Julius vége felé mindkét nemű és igen különböző korú koszorúzottaktól csak úgy zöldelnek a párizsi utcák ; annyi ártatlan boldogság ritkán nyüzsg az aszfalton. A két jutalom után még mintegy 8 másodrangú dícséretet (accessit) és néhány elismerő megemlékezést (mention) osztanak.

A lefolyás élénk és hatáskeltő. Az első díjakat maga a miniszter olvassa föl és nagyobbára ő is koszorúzza meg a fiatal boldog homlokot, sajátjából egy szíves kézzorítással tetézvén a hivatalos jutalmat. A megkoszorúzás tisztjében fölváltják jobb- és baloldali szomszédjai, kiket akadémikus rangjuk vagy ragyogó uniformisuk följosít arra. Minden ilyen actust pedig a gárdazenekar néhány felserkentő accorddal jelez és erősít. Az accessit és a mention részesei semmilyen látható tanúságát nem nyerik sikereiknek, ha csak nem azon listát, mely a valamiképen kiemelendőket mind szépen összefoglalja és melyet a közoktatásügyi miniszterium nevében a jelenlevőknek osztanak. De azért talán mégis hálátlanság vagy kiméletlenség őket a statísták nevezete alá fogni, mert néha bizonyára egy számjegyen vagy egy adaton múlt, hogy most ők is

nem távoznak fél díszkönyvtárral megterhelve. Aztán meg az ő tenyereük derekasan közrehat a hangulat elevenítésében. Oly érdekes volt a tapsolóknak exclusiv collegialitását megfigyelni : majd itt, majd ott ütődtek össze a tenyerek, mindig azon csoportból indulván vagy törvén ki a vándorló taps, a melyhez azon ifjú tartozott, ki a halhatatlanság első sejtésétől mámorosodott.

Érdekes részletek is játszódtak le. Nem mindegyiket lehet dicsérelg emléteni. Midőn Casimir-Périer, volt köztársasági elnök fiáról fölolvasták, hogy ugyan nem díjra, hanem másodrangú accessit-re méltatták, a demokrata respublikához nem illő ujjongásra, ovatióra ragadtatta magát a nézőség ; midőn pedig egy 6. accessit-tel kapcsolatban újra előkerült a fiatal Casimir-Périer neve, minden szem hódolólag azon páholy felé fordult, melyben a volt elnök felesége szomszédnőinek üdvözlétét boldogan fogadta. Sokkal jogosultabb büszkeségnek engedhette át magát Gréard, kinek fia kénytelen volt a szomszéd padokban helyet kölcsönözni, hogy valamiképp elrakosgathassa a sokszoros díj fejében már könyvtárrá növekedett adományokat. A miniszternek is kijutott az atyai örömből, midőn fiának koszorúzott homlokára meghatottan csókot nyomott. De határozottan megindító volt a kis világtalan Pierre Villey esete. Megengedték neki, hogy ő is részt vehessen a versenyfeladatokban olyképp, hogy egy alsóbb osztályú fiú az ő számára és vezetése alatt a szótárt nézegeti ; egy első és egy ötödik accessit dicsőségét vívta ki. Sikereinek jutalmául, valamint tanítói fáradozásának elismerésül külön kitüntető érmet ítéltek neki oda. Midőn a szegény fiú kísérelve karján a kitüntetést átvette, megtapogatta és gyámoltalan féltékenységgel helyére tipegett, a kevésbbé érzelmesek is megilletődéssel nézték.

A délben megnyitott ünnepség három óra után ért véget.

Az eléggé hosszú és eléggé változatos ünnep módot adott, hogy lefolyása alatt és után sokféle összehasonlítás, ítélet és gondolat ébredjen és tűnjön a jelenlevők agyában. Azt mi idegenek nagyjából éreztük, hogy így mindenestül nem kell kívánnunk az ily intézménynek meghonosítását. A kora nyilvánosságnak és a hiúságnak ösztöne veszedelmes munkatárs a nevelésben. Tanulóra nézve helytelen és közczkázatos, ha az érdeklődés és kötelességtudás helyett a hírességre való vágy serkenti ; tanítóra nézve is kétes értékű, ha a nevelésnek belső autonóm törvényhozásába beleszól azon tekintet, vajjon mily arányban fog az ő növendéksége az általános versenyben jeleskedni. Természetes itt az aggodalom, hogy a tanár inkább kitünő deákjait fogja versenyképesekké nevelni, mint az osztály zömének méltányos szükségleteit szolgálni. A tudós köztársaság egyenruhásítása és benne a rangfokozatok föltüntetése sem a mi ízlésünk szerint való és némileg farsangi színű.

Mindazonáltal elég marad a követni és sok az irigyelni való. Az ünnepet csak meg kell tisztítani mindattól, a mi külsőség és irigységkeltő a hagyományból rajta tapad, hogy oly eszközzé váljék, mely az egyes iskolák körén túl is egyesítse és az összetartozás tudatával ihlesse a tanuló fiatalságot. Tornaversenyeink szintén csak oly alkalommal gyűjtik egybe a deákságot, mikor a harcz egyszersmind féltékenységet is kelt. A hol két intézet egymással szomszédos, ott úgyis ilyen magatartásra és ellenséges érintkezésre legnagyobb a hajlandóság; minden frissen lehullott hó elegendő casus belli. Ezzel ellentétben a főváros kerületenkint, a vidéki városok közül pedig azok, melyekben több egyenlő fokú tanintézet áll fenn, közös ünneplésre gyűjthetnék növendékeiket a munkásság megkezdése és berekesztése alkalmából, esetleg más jelentős napon.

Ennyiben utánzásra indíthat a középiskolák párisi nagy ünnepe. Itt, ha a gondolat elfogadható, a megvalósítás módunkban van, mert rajtunk áll. De mennyi mindenféle tekintetben csak áhító irigység és kétkedő kérdés az, a melyet a párisi intézmény szemlélése támaszt! Vajjon a mi minisztereink is találnának időt reá, hogy egy középiskolai gyülekezetnek szenteljék idejüket és ékesszólásukat? Vajjon a mi főiskoláink professorai is elegendő oknak találnák az ily összejevetelt, hogy testületükkel növeljék és emeljék? Vajjon minálunk a közoktatás körén túl is oly vonzó erejűnek bizonyúlna egy évente visszatérő ünnepség? Vajjon a mi közönségünk is úgy versenyezne a meghívókért, oly türelmesen várakoznék a megnyitásra és oly kitartással kísérné a lefolyást? És közéletünk szerepvívői is annyira méltatnák-e a nevelésügyi nagy napokat? Aztán pedig hol vannak azon társadalmi szervezkedések, melyek az egyes tanulmányokra a középiskolában akarnak bátorítani? De minek szaporítani a kérdőjeleket, mikor a felelet rájuk úgy is csak gondolatjel.

HELLER BERNÁT.

A TANFELÜGYELŐI SZAKVIZSGÁLAT.

Halász Ferencznek e cím alatt közzétett cikkéhez kívánok hozzászólni, annál is inkább, mert e folyóirat szerkesztősége nyilvános eszmecsere alá bocsátotta az ügyet s mert magam is «Tanfelügyeletünk» címmel hosszabb cikket írtam volt a Magyar Pædagogiai Szemle 1891. évi folyamába, fő tekintettel épen ez intézmény reformjára. Fontos lévén az ügy, nem árt, ha több szempontból is megvilágosítják; s remélem, hogy több mint tíz évi tanfelügyelői tapasztalatom alapján néhány tárgyilagos és gyakorlati eszmével hozzájárulhatok a kérdés megoldásához. Ime felhasználás kedvéért szerény nézeteim.